

NÉMETH KRISZTINA**Észrevétlen rendszerváltás:
'89 az állami gazdaságok dolgozóinak szemszögéből**

Az előadás három élet- és családtörténeti interjúkon alapuló szociológiai terepmunkát kapcsol össze, amelyeket különféle időpontokban végeztem, végeztem: egy volt állami gazdasági telepen (2019), egy pusztán (2013) és egy pusztából lett faluban (2015). Ezeket a térben egymástól távol eső tereket – az egyik a Dunántúl közepén, a másik annak déli részén, a harmadik az Alföld egy tanyás vidékén található – az állami gazdaságok jelenléte köti össze. Különbséget teremt viszont közöttük, hogy míg a Dunántúlon a puszták uradalmi, majorsági művelést és társadalmi formációt jelentettek, amelyre ráépült az állami gazdaság, az Alföldön a szóban forgó telep egy kiegyenlített birtokstruktúrába épült bele, és nincs uradalmi előképe: itt az állami gazdaság elődje egy rabgazdaság volt.

A három térben gyűjtött elbeszélések, visszaemlékezések sajátja, hogy '89 körüli időszak jobbára hiányzik, vagy nagyon halványan elevenedik meg; sokszor maga a rendszerváltás szó is hiányzik az elbeszélésekből. Az előadás ezt a sajátos, retrospektíve megképződő hiányt próbálja értelmezni arra keresve a választ, hogy miként szerveződnek a volt állami gazdasági dolgozók személyes emlékei és hogyan (nem) reprezentálódnak bennük nagy történelmi fordulópontok, köztük a rendszerváltás – illetve ez hogyan válik szinte súlytalanná a jelenbeli visszaemlékezések fényében. Mi szervezi és magyarázhatja ezt a sajátos hiányt; azaz milyen összefüggések mutatkoznak az egyéni visszaemlékezések és az elbeszélők sajátos társadalmi-térbeli pozíciója, valamint a tér marginalizáltsága és a nagyüzemi struktúra viszonylagos változatlansága között?